

Z
J
een borderliner

SCHIEDEN

Nu de crisis wegebt, stijgt het aantal scheidingen weer. De gelijke rechten voor vaders en moeders hebben helaas niet het effect dat scheiden soepeler verloopt. Co-ouderschap lijkt zelfs voor meer vechtscheidingen te zorgen. 'Het goedbedoelde ouderschapsplan heeft vaak een averechts effect.' ➔

TEKST ALIES PEGTEL

een narcist

A nne Visser (45) maakte een jaar geleden abrupt een einde aan haar huwelijk. Zonder haar man in te lichten, vertrok ze met hun drie kinderen naar haar ouders aan de andere kant van het land. 'Al jaren riep hij geregeld: "Laten we maar scheiden." Ik was zijn gedreig beu. De liefde was over; ik wist zeker dat er niets meer te redden viel. Het was misschien niet netjes om zomaar weg te gaan. Maar bij vriendinnen had ik gezien hoe het kan lopen als een man een scheiding initieert: de hoogte van de alimentatie en hun woonplaats kregen ze eenzijdig opgelegd. Ik wilde de regie in eigen hand houden en niet vanuit een achterstandspositie de scheiding ingaan.' Naar schatting gaan er jaarlijks zo'n 100.000 stellen – getrouwd en samenwonend – uit elkaar en daarbij zijn 70.000 thuiswonende kinderen (minderjarig en volwassen) betrokken. Traditioneel is er een piekje in het nieuwe jaar, net na Kerst en Oud en Nieuw. Juist als de gezellig bedoelde feestdagen helemaal niet gezellig waren, barst de bom. Ook de economische conjunctuur heeft invloed. Nooit eerder was het scheidingspercentage van 36,2 procent zo hoog als in 2010, maakte het Centraal Bureau voor de Statistiek onlangs bekend. Dat komt mede doordat stellen in de financiële crisis noodgedwongen langer bij elkaar bleven, wanneer ze hun huis niet wisten te verkopen.

Ongeacht de opgespaarde crisisscheidingen, nam het aantal de afgelopen tien jaar sowieso gestaag toe. Voorspellingen laten zien dat we net als Amerika mogelijk afstevenen op een schei-

dingspercentage van 50 procent. Een van de factoren die daarbij een rol speelt, is internetdating. Omdat mensen via onlinedating makkelijker een nieuwe partner kunnen ontmoeten, durven ze eerder de stap te zetten om uit elkaar te gaan.

Mannen waren in 2010 gemiddeld 45,6 jaar oud op het moment van scheiden, vrouwen gemiddeld 42,4. In 55 procent van de gevallen besloot de vrouw om te scheiden, 10,8 procent nam samen het besluit.

Gezamenlijk besluit of niet, een scheiding is altijd een zeer ingrijpende gebeurtenis. Zeker voor kinderen blijft het niet zonder gevolgen, schreef kinderombudsman Marc Dullaert vorig jaar in zijn rapport *Vechtende ouders, het kind in de knel*. Er wordt vaak verhuisd, in gescheiden huishoudens is minder geld, vader of moeder heeft ineens een nieuwe partner, soms komen er stiefzusjes en -broertjes bij en ouders hebben het vooral druk met zichzelf.

Vervelende ervaringen, maar ze hoeven geen blijvende trauma's op te leveren. Als een scheiding in goed overleg verloopt, is de balans na één tot twee jaar over het algemeen hersteld. Al blijven veel kinderen tot ze volwassen zijn stiekem een herenigingswens koesteren.

'Als een ander jouw ouderschap betwist, raakt je dat in de kern'

In het verleden verloren kinderen na de scheiding geregeld helemaal het contact met hun vader, wat voor beiden vaak zeer schrijnend was. Kinderen bleven vrijwel altijd bij hun moeder die in haar eentje het ouderlijk gezag kreeg. Sinds een wetwijziging in 1998 houden ouders die getrouwd waren of een geregistreerd partnerschap hadden bij een scheiding allebei het ouderlijk gezag over minderjarige kinderen. Dit betekent dat beide ouders ►►

TEKST PORTRETTEEN ESMA LINNEMANN
BEELD WOUT JAN BALHUIZEN

Luca Hak (10) Zijn ouders gingen uit elkaar toen hij 3 jaar was.

Ik woon in een rijtjeshuis met een grote tuin, samen met mijn moeder. Dat was niet altijd zo: vroeger woonden we samen met mijn vader. Mijn ouders gingen scheiden toen ik 3 was. Ik kan me niets herinneren van die tijd, behalve dat pappa vroeger nog weleens langskwam. Dan nam hij iets te eten mee voor ons allemaal, bijvoorbeeld iets van de McDonalds. De laatste tijd komt hij niet meer voor de gezelligheid.

Ik ga nu twee keer in de maand een weekend naar mijn vader. Ik hoef niet vaker bij hem te slapen, want bij mijn moeder kan ik altijd buiten spelen, ik vind het heel fijn daar. Maar ik zou wel vaker leuke dingen met mijn vader willen doen. Ik denk dat het voor kinderen het fijnste is als ze evenveel bij hun pappa als bij hun mamma kunnen zijn. Wat ik soms moeilijk vind, is dat ik de hele tijd moet kiezen. Bij wie vier ik Sinterklaas, en bij wie Oud en Nieuw? Als mijn ouders meer dingen samen konden doen, hoefde ik niet meer zo vaak te kiezen.

Ik vind dat ouders rustig met elkaar moeten praten, en niet óver elkaar. Soms klagen ze over elkaar. Ik zeg dan dat ik dat echt niet leuk vind. Het liefst zou ik willen dat pappa en mamma in één huis zouden wonen, samen met mijn nieuwe broertje. Maar mijn vader heeft een vriendin, en mijn moeder een vriend. Het fijnste is het als je ouders dicht bij elkaar gaan wonen. Als pappa nu hier in de buurt een huis kocht, dan zou ik makkelijk even bij hem langs kunnen gaan als ik hem mis.'

**‘Ik moet
de hele tijd
kiezen. Bij wie
vier ik Oud
en Nieuw?’**

zeggenschap houden over schoolkeuze en financiële kwesties, maar ook over vakanties. Een gescheiden ouder kan niet zonder medewerking van de andere ouder een paspoort voor een kind aanvragen of met hun kind het land verlaten.

Dat mannen graag nauw betrokken blijven bij het leven van hun kinderen, blijkt uit een stijging van het aantal co-ouders tot 27 procent. Kinderen wonen dan afwisselend bij hun moeder en vader. Sinds 2009 schrijft de wet scheidende ouders ook voor dat ze naast de scheidingspapieren een ouderschapsplan bij de rechter indienen, waarin ze vastleggen hoe ze de zorg voor de kinderen samen regelen. Een maatregel die bedoeld is om de schade voor kinderen beperkt te houden door de aandacht van de ouders te richten op een goede zorgregeling. Het past ook bij het emancipatiebeleid van de overheid om mannen te stimuleren thuis meer zorg op zich te nemen, zodat vrouwen meer buitenshuis kunnen werken.

De (inmiddels) ex-echtgenoot van Anne Visser legde zich ook niet neer bij haar plotse vertrek. Hij nam een advocaat in de arm en er volgde een slepende juridische procedure met de kinderen als inzet. Anne wilde met de kinderen een nieuw bestaan opbouwen vlakbij haar familie; hij wilde dat de kinderen deels bij hem zouden blijven wonen. 'Ik begreep wel dat hij de kinderen bij zich wilde hebben,' vertelt ze, 'maar hij heeft een drukbezette internationale baan. Hij wilde een nanny inhuren. Ik had in onze voormalige woonplaats geen werk. Het zou er dan dus op neerkomen dat ik twee weken in de maand alleen thuis zou zitten, terwijl mijn kinderen door een vreemde vrouw opgevoed zouden worden. Dat zag ik helemaal niet zitten.'

De rechter besloot dat ze een *mediation*-traject moesten volgen, waarna haar ex er uiteindelijk toch mee akkoord ging dat zij zich met de kinderen ergens anders vestigde. Daarmee waren de problemen niet opgelost. 'Door

hem te verlaten, heb ik zijn eergevoel aangetast. Dat neemt hij me zeer kwalijk. Hij heeft de kinderen in de afgelopen herfstvakantie voor het laatst gezien, en hij heeft daarna niets meer van zich laten horen. Onze communicatie is eigenlijk alleen maar grimmiger geworden.'

Door de aanhoudende juridische procedures valt de scheiding van Anne Visser in de categorie vechtscheidingen. Het is niet precies vast te stellen hoeveel vechtscheidingen er zijn, maar geschat wordt dat circa 10 procent van de scheidingen uitmondt in aanhoudende ruzie, waarbij kinderen vaak in een loyaliteitsconflict belanden tussen hun vader en moeder die elkaar niet meer kunnen luchten of zien.

Een vechtscheiding is voor kinderen desastreus en wordt door experts beschouwd als een vorm van kindermishandeling. Kinderen met vechtende ouders ontwikkelen sneller gedragsproblemen, voelen vaak een gebrek aan

'Onze communicatie is eigenlijk alleen maar grimmiger geworden'

emotionele veiligheid, presteren slechter op school en hebben een grotere kans op riskante gewoonten als roken, drinken en blowen.

In Nederland zijn doorlopend zo'n 16.000 kinderen die veel last hebben van de vechtscheiding van hun ouders. Het afgelopen jaar werden de gevolgen van een vechtscheiding pijnlijk publiek via een aantal gezinsdrama's waarbij gescheiden vaders zichzelf en hun kinderen om het leven brachten.

Hoe diep ouders letterlijk in een vechtscheiding kunnen vastzitten, bleek toen de moeder van de vermoorde broertjes Julian en Ruben in 2013, net na de afschuwelijke vondst van de lichaampjes, op haar Facebookpagina schreef: 'Oké Jeroen, jij hebt gewonnen.' Dat bericht aan haar ex, die na de moord op hun kinderen zelfmoord pleegde, ➤

33.636 mensen
scheiden in 2013.
In 2009 was dat 30.779

10%
mond uit in een
vechtscheiding

Irem Klomp (9)
Haar ouders gingen uit elkaar
toen ze 2,5 jaar was.

Vroeger hielden mijn ouders heel erg veel van elkaar, maar later kregen ze steeds meer ruzie. Het ging vaak over het huishouden. Mijn vader komt uit Turkije, daar vinden veel mensen dat vrouwen voor de kinderen en het huishouden moeten zorgen, en de mannen moeten jagen. Als mijn moeder vroeg of hij wilde stofzuigen, ging hij televisie kijken.

Mijn ouders zijn volgens mij daarom uit elkaar gegaan. Ik mis mijn vader in huis. Ik mis de grappige geluidjes die hij maakte. En de leuke dingen die we samen deden. Ik ging eerst elk weekend naar hem toe, nu om de week. Als ik bij mijn vader ben, gaan we naar de markt, en kopen we lekkere dingen, zoals pistachenootjes of gedroogde mango. We kijken vaak een film.

Het lijkt me heel erg als ik mijn vader niet meer kan zien. Een tijdje was dat ook zo, toen ging hij in Turkije wonen, en kon ik alleen met hem skypen. Nu woont hij gelukkig weer in Amsterdam, en heeft hij een baan in een restaurant. Ik vind dat ouders altijd contact moeten houden met elkaar. En ze moeten vrolijk tegen elkaar blijven doen, ook als ze slechte herinneringen hebben. Want als je vrolijk doet, dan wordt alles veel makkelijker voor het kind.'

'Ik mis mijn vader in huis; de grappige geluidjes die hij maakte'

werd overigens snel weer verwijderd. Volgens Justine van Lawick, klinisch psycholoog bij het Haarlemse Lorentz-huis, is de term vechtscheiding verwarrend. 'Het roept het beeld op van schuldigen terwijl het in wezen gaat om verdeeld ouderschap. Ouderschap is een nog diepere laag in onze identiteit dan partnerschap. Als een ander jouw ouderschap betwist of je ondermijnt, raakt je dat in jouw kern.' Samen met collega-psycholoog Margreet Visser van het Kinder- en Jeugdtraumacentrum ontwikkelde Justine Van Lawick een groepstherapie voor gescheiden ouders. Onlangs verscheen hun boek *Kinderen uit de knel. Een interventie voor gezinnen verwickeld in een vechtscheiding*.

Visser vertelt dat strijdende ouders zelf vaak beschadigd zijn geraakt in hun jeugd en daarom weinig vertrouwen hebben. 'Ze willen hun kinderen vergelijkbaar leed besparen. Terwijl ze denken dat ze vechten in het belang van hun kinderen, verliezen ze hun kinderen juist uit het oog.'

Tijdens een groepstherapie van acht sessies houden zes vechtende oudersparen elkaar een spiegel voor. Visser: 'Geregeld ontdekken ze dan dat ze werden meegezogen in een strijd die ze zelf niet wilden en die steeds verder escaleerde.' Niet iedere ouder lukt het om de strijdbijl te begraven: het slagingspercentage van de therapie bedraagt 60 procent. Ook internationaal gezien is dat een zeer hoog cijfer en de therapie vindt tot in het buitenland navolging.

Vechtscheidingen komen voor in alle lagen van de bevolking maar hogeropgeleiden houden de strijd vaak opmerkelijk lang vol. Ze zijn goed op de hoogte van hun rechten, hebben voldoende geld om te procederen, zijn mondig en goed in staat te argumenteren en te analyseren. Moderne hogeropgeleiden zijn ook gewend om het leven naar hun hand te zetten. Een mislukt huwelijk is vaak de eerste grote tegenslag die ze meemaken, en sommigen neigen ernaar de schuld in

de schoenen van de ander te schuiven. Opvallend vaak blijken vechtende exen elkaar te diagnosticeren als psychisch gestoord, waarbij mannen hun ex-partner meestal een borderliner noemen, en vrouwen hun ex etiketteren als narcist.

Scheidingsexpert Ed Spruijt doet al jaren echtscheidingsonderzoek en hij constateert dat kinderen zich tegenwoordig vaker dan ooit verscheurd voelen tussen hun vader en moeder. Volgens hem komt dat doordat de overheid in 2009 met het ouderschapsplan de term 'gelijkwaardig ouderschap' introduceerde. 'Gevolg is dat exen zijn gaan strijden om diezelfde gelijkwaardige ouderrol ook op te eisen. Het goedbedoelde ouderschapsplan heeft een averechts effect omdat het ouders iets geeft om eendeloos over te ruziën en te discussiëren. Toen moeders nog het eenhoofdige gezag kregen, was er simpelweg minder bron voor conflict, ook al omdat de meeste moeders destijds voor de scheiding hoofdopvoeder waren.'

'Ik denk weleens dat co-ouderschap vooral voldoet aan de behoefte van ouders zelf'

Dat zij als hoopgeleide vrouw met haar hoogopgeleide ex in een vechtscheiding zit, noemt Anne Visser het gevolg van de juridische strijd waarin ze belandden. 'Zodra je allebei een advocaat hebt, is het ieder voor z'n eigen hachie.' Scheidingsadvocaat Sabine Ziekman-Meijerink van De Boorder Schoots Advocaten in Amsterdam is zich zeer bewust van de nare klem waarin kinderen terecht kunnen komen met strijdende ouders. 'In de Verenigde Staten wordt nu geëxperimenteerd met een time-out, waarbij exen pas een ouderschapsplan gaan opstellen als de eerste, heftige emoties bedaard zijn. Nadat ze wat afstand hebben kunnen nemen van hun gekwetste gevoelens, ➤

33%

Van de gescheiden ouders stelt dat de kinderen niet centraal stonden

Colln Verheul (13)
Zijn ouders gingen uit elkaar toen hij 1 jaar was.

Ik hoor soms verhalen over ouders die helemaal niet meer met elkaar kunnen praten. Ik snap daar helemaal niets van, dat is toch vreselijk voor een kind. Mijn ouders bellen en appen elkaar heel vaak. Meestal gaat het over school, want ik haal niet zulke goede cijfers. Ik zit in havo 2; als er een insprekavond is op school, zitten we met zijn drieën bij mijn mentor. Dat vind ik veel fijner, want dan hoef ik niets uit te leggen. Mijn ouders gingen uit elkaar toen ik 1 jaar was. Sindsdien ga ik om het weekend naar mijn vader. Zowel mijn vader als mijn moeder hebben na mij nog drie kinderen gekregen. Dat zijn dus zes kleinere broertjes en zusjes. Ik heb twee huizen, maar nergens rust. Leven met gescheiden ouders heeft voordelen: ik ga twee keer op vakantie. Ik krijg twee keer cadeautjes met mijn verjaardag. Mijn vader betaalt mijn telefoonabonnement, mijn moeder geeft zakgeld, allemaal heel gunstig. Maar het is ook irritant om op twee plekken te wonen. Dan is er net disco of kermis in het dorp, en moet ik naar mijn vader. Ik wil dan ruilen, maar voel me ook een beetje schuldig: alsof ik het niet leuk vind bij mijn vader. Gelukkig moedigt mijn vader me aan om te doen wat ik leuk vind.

Toen ik kleiner was, miste ik mijn vader soms heel erg. Nu ben ik daar overheen, maar ik denk dat kinderen hun vader vaker moeten zien. Twee weken lijken namelijk wel twee maanden voor een klein kind.'

**'Ik heb twee
huizen, maar
nergens rust'**

29,3%

Van de mannen geeft als reden om van hun partner te scheiden dat ze 'op de ander zijn uitgekeken'

19,3%

van de vrouwen geeft als reden dat ze 'er geen vertrouwen meer in hebben'

In 2012 waren er

18.814

kinderen bij echtscheidingen betrokken

zijn mensen meer voor rede vatbaar en minder geneigd elkaar het ouderschap te betwisten.'

Obstakel om ook in Nederland vaker een time-out in te lassen, is dat het ouderschapsplan een voorwaarde is om formeel te kunnen scheiden. 'Als die beslissing eenmaal is genomen, willen mensen ook zo snel mogelijk juridisch uit elkaar,' zegt Ziekman. 'Ze hebben geen geduld om de scheiding uit te stellen en dus moet dat ouderschapsplan er ook snel komen.'

Evenals Ed Spruijt vindt advocaat Ziekman de toenemende tendens om te co-ouderen niet per definitie positief. 'Exen moeten onderling echt goed communiceren en dagelijkse zaken samen netjes afstemmen, wil dat soepel kunnen verlopen. Maar juist aan goede communicatie ontbreekt het vaak en exen zitten met hun opvoedingsstijl ook niet altijd op dezelfde lijn. Ik denk weleens dat co-ouderschap vooral voldoet aan de behoefte van ouders zelf. Voor kinderen is het helemaal niet zo prettig om iedere week, of soms halverwege de week, van huis te wisselen. Als ouders ook nog ruziën en er in beide huizen andere regels gelden, dan leven kinderen eigenlijk permanent onder spanning en stress.'

Hoewel Anne Visser het sneu vindt voor haar kinderen dat ze hun vader amper zien, meent ze dat dit de beste weg is. 'Mijn zoon mist zijn vader wel, maar onze dochters talen eigenlijk niet naar hem. Ik denk eerlijk gezegd dat het voor de kinderen ook beter is om in alle rust op te groeien dan in een ruzieachtige, haatdragende sfeer.'

Uit onderzoek van Spruijt, gepubliceerd in *Handboek scheiden en de kinderen*, blijkt dat het positieve effect van geregeld contact met een vader teniet wordt gedaan als er permanent ruzies zijn tussen de ouders. 'De kwaliteit van het contact met een ouder is belangrijker dan de frequentie,' zegt Spruijt. 'Voor de rust is het soms beter als kinderen permanent bij één ouder wonen die alleen het gezag heeft.'

Maar Carina Lucassen, scheidingscoach, vindt het onwenselijk als omgangsregelingen na scheidingen zouden terugkeren naar de tijd waarin moeders in hun eentje zorgen en vaders op een zijspoor belandden. 'De vader is heel erg belangrijk voor de identiteit en het zelfbeeld van een kind. Om tot een uitgebalanceerd persoon uit te groeien, zijn de energie van een moeder én een vader nodig. Het probleem schuilt niet in het ouderschaps-

'Zie een scheiding niet louter als verlies, maar vooral als een nieuw begin'

plan, maar in het onvermogen van sommige vrouwen om hun kinderen deels los te laten. Die vrouwen voelen zich diep gekwetst; hun huis, hun man, hun hele leven is ze naar hun gevoel ontnomen. Het moederschap is dat wat ze rest. Ze willen niet dat hun kinderen worden opgevoed door een andere vrouw of in een stiefgezin; dat was niet het plan dat ze voor ogen hadden toen ze hun gezin stichtten.'

Om die houding te doorbreken, ontwikkelde Lucassen voor haar praktijk Carina's coaching 'Leef', een programma om vrouwen vanuit een ander perspectief naar de scheiding en zichzelf te laten kijken. 'Ik wil ze weer zelfvertrouwen geven zodat ze nieuw geluk vinden. Zonder de kinderen dagelijks om je heen, kan aanvankelijk onwennig voelen. Maar het geeft wel ruimte om jezelf te verrijken, een cursus te volgen of een uitdagende baan aan te nemen. Zie een scheiding niet louter als verlies, maar vooral als een nieuw begin. Als je persoonlijk krachtig in het leven staat, geef je die zelfstandige houding ook aan je kinderen mee. Het is toch je verantwoordelijkheid om ze op te voeden tot zelfstandige individuen.' ●

>> De naam Anne Visser is gefingeerd